

«Λαογραφία και παράδοση των Βλάχων
της Βόρειας Πίνδου»: Ένα Βιωματικό Εργαστήριο
Δημιουργικής Γραφής για ενήλικες

Ελένη Γκόρα

Φιλολόγος, Δρ. Δημιουργικής Γραφής Π.Δ.Μ.
e.gkora@uowm.gr

Αλέξανδρος Ακριτόπουλος

Καθηγητής Ελληνικής Λογοτεχνίας με έμφαση στην Παιδική Λογοτεχνία, Π.Δ.Μ.
aakritop@uowm.gr

Abstract

This presentation will explore a teaching scenario about an Experiential Creative Writing Workshop (E.Cr.Wr.W.) lasting 60 minutes. The E.Cr.Wr.W. is entitled "Folklore and tradition of the Vlachs of North Pindos". Its purpose is to teach the secrets of the art and technique of Creative Writing to adult learners. More specifically, the theme of the workshop is to present the manners and customs of the Vlachs of North Pindos in all the important events of people's lives (birth, baptism, engagement, marriage, holidays, festivals, death) and to give advice on how to write a short story. The theme of the workshop is to create artificial situations that the audience can experience as if they were real. The aim of this workshop is to enable participants to connect their experiences and knowledge with the life of the Vlachs of North Pindos and writing. This workshop aspires to promote creative and artistic expression in such an interesting writing topic as is the connection of folklore and tradition to memory and imagination.

Keywords: Vlachs, Folklore, Tradition, Experiential Creative Writing Workshop.

Θεωρητικό πλαίσιο

Τα διηγήματα, τα οποία σχετίζονται με παλαιότερους τύπους κειμένων όπως τις ιστορίες, τους μύθους και τα παραμύθια, τα οποία διαδίδονταν από στόμα σε στόμα, ήταν σύντομα σε έκταση και τα αφηγηματικά τους μοτίβα είναι παρόμοια με αυτά των διηγημάτων.

Ο γενικός όρος «παραμύθι» είναι χρηστικότερος και προτιμότερος ως γενικότερη ειδολογική κατηγορία/γένος. Στο γένος αυτό εμπεριέχονται τα είδη «λαϊκό», (folk tale, conte populaire, märchen) και λογοτεχνικό (literary fairy tale ή απλώς fairy tale, conte littéraire, Kunstmärchen) με διάφορες υποδιαιρέσεις/υποείδη τους, παλιότερα ή νεότερα, όπως «μαγικό παραμύθι», «φανταστικό παραμύθι», «ευτράπελο παραμύθι», «παραμύθι με ζώα», «φιλοσοφικό παραμύθι», «αντιπαραμύθι», «ερωτικό παραμύθι» (Ακριτόπουλος, 2013: 15).

Ουσιαστικά το διήγημα προέκυψε ως ανεξάρτητος τύπος κειμένου στα τέλη του 18ου αιώνα παράλληλα με την ανάπτυξη του μυθιστορηματος και της εφημερίδας. Αυτό όμως, που συνέβαλε καθοριστικά στην ανάπτυξη του διηγήματος ήταν η έκδοση διάφορων περιοδικών ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Πολλά από τα πρώτα μυθιστορήματα δημοσιεύονταν αποσπασματικά στα λογοτεχνικά περιοδικά και τις εφημερίδες. Ενώ το μυθιστόρημα πάντα προσέλκυε το ενδιαφέρον των κριτικών λογοτεχνίας, το διήγημα δεν κατάφερε ποτέ να το πετύχει αυτό σε μεγάλο βαθμό. Μία ακόμη σημαντική διαφορά ανάμεσα στο μυθιστόρημα και το διήγημα είναι ότι μυθιστόρημα παρατείνει την ένταση, την αγωνία και των κορυφωση. Αντίθετα, στο διήγημα η δράση ξεκινά στα μέσα της υπόθεσης (in medias res). Ακόμη, οι χαρακτήρες ενός διηγήματος δεν παρουσιάζονται με τόσες λεπτομέρειες. Επίσης, το μυθιστόρημα χρησιμοποιεί ποικίλες αφηγηματικές τεχνικές, ενώ το διήγημα επιλέγει μία τεχνική και δίνεται είτε μέσα από την οπτική γωνία του αφηγητή είτε μέσα από την οπτική γωνία ενός χαρακτήρα (Klarer, 2005:12-14).

Ξεκινώντας λοιπόν, από την πιο σύντομη αφήγηση και τείνοντας προς τη μεγαλύτερη, μέσα στο διήγημα είναι δυνατό να ξεχωρίσουν τα παρακάτω είδη: το στιγμιότυπο, η σκιαγραφία (προσώπων ή τόπων), το σύντομο διήγημα, το μεγάλο διήγημα. Τα βασικά χαρακτηριστικά

ενός διηγήματος είναι: η γραμμική δομή, η ενότητα, η πυκνότητα, η ένταση. Και τα κύρια αποτελέσματα της αφηγηματικής εφαρμογής / υλοποίησης αυτών των χαρακτηριστικών είναι: η εστίαση της αφήγησης σε ένα περιστατικό ή σε έναν χαρακτήρα και η δημιουργία μιας ενιαίας εντύπωσης (Αθανασόπουλος, 2014:101-102).

Μεγάλος σταθμός στην ιστορία του είδους υπήρξε ο 19ος αιώνας, οπότε το διήγημα διαμορφώνεται σε λογοτεχνικό είδος που διαφοροποιείται από άλλες σύντομες αφηγήσεις και αποκτά τη νεότερη μορφή του, η οποία, παρόλες τις ανανεώσεις και τους πειραματισμούς ισχύει έως σήμερα: Δεν είναι πλέον μια απλή ιστορία με ενδιαφέρουσα πλοκή και τίποτα ή λίγο παραπάνω, αλλά εστιάζεται στη διαμόρφωση μιας ενιαίας εντύπωσης, στην οικονομία των μέσων και στη λειτουργία της υποβολής παρά της ρητής δήλωσης-αν και η σταθερή υιοθέτηση του τελευταίου χαρακτηριστικού χρειάστηκε πολλά χρόνια ακόμη, επειδή απαιτούσε μια πολύ λεπτή ισορροπία ανάμεσα στη δήλωση και στην υποδήλωση: Η ισορροπία αυτή με τη σειρά της απαιτούσε μια μορφή συνεργασίας ανάμεσα στον συγγραφέα και στον αναγνώστη και η συνεργασία προϋπέθετε την ύπαρξη ενός υποστρώματος εμπειριών και γνώσεων που σε σημαντικό βαθμό έπρεπε να είναι κοινές, πράγμα που μόνο σε προηγμένες κοινωνίες είναι δυνατό (Αθανασόπουλος, 2014:103-104).

Σε αυτή τη διαμόρφωση συνέβαλε κυρίως ο ρομαντισμός, που κατεξοχήν ευνόησε το είδος, χωρίς αυτό να σημαίνει πως ο ρεαλισμός το αγνόησε. Αντίθετα, υπάρχουν θεωρητικοί που διατείνονται πως το διήγημα με τη μορφή που το γνωρίζουμε σήμερα διαμορφώθηκε μέσα στο πλαίσιο του ρεαλισμού. Το διήγημα καλλιεργήθηκε από σημαντικούς πεζογράφους του ρεαλισμού, αλλά η σκιά του ρεαλιστικού μυθιστορήματος ήταν πολύ βαριά και το ανάγκαζε να προσανατολίζεται προς ειδικότερα θέματα, όπως για παράδειγμα με την απεικόνιση της ζωής στην ύπαιθρο για την οποία θεωρήθηκε ιδιαίτερα κατάλληλο (Αθανασόπουλος, 2014:104).

Στο πλαίσιο αυτό των θεματολογικών επιλογών νομιμοποιείται και η σχετική επιλογή της ελληνικής εκδοχής του αφηγηματικού ρεαλισμού, της ηθογραφίας, που απέφυγε να απεικονίσει την καθημερινή ζωή στα

αστικά κέντρα και στράφηκε προς την ύπαιθρο, όπου τα ήθη δεν είχαν φθαρεί από την εισβολή των νέων τρόπων ζωής και με τον τρόπο αυτόν ο ελληνικός ρεαλισμός θα απέφευγε τον κίνδυνο να υπηρετήσει την έκλυση των ηθών. Η σχετική επιλογή αποτελεί έναν από τους λόγους για τους οποίους η ελληνική εκδοχή του αφηγηματικού ρεαλισμού εκφράστηκε κυρίως με την συγγραφή διηγημάτων. Άλλοι σχετικοί λόγοι είναι: η ευκολία δημοσίευσης των διηγημάτων στον περιοδικό τύπο, που γνώρισε μεγάλη ακμή την αντίστοιχη περίοδο, αλλά και το γεγονός πως η έννοια του επαγγελματία λογοτέχνη, δηλαδή εκείνου που ζει από το συγγραφικό έργο του, δεν είχε παρουσιαστεί στην Ελλάδα: Οι λογοτέχνες έγραφαν στο περιθώριο κάποιας άλλης επαγγελματικής απασχόλησης (συνήθως της δημοσιογραφίας), και αυτό δεν επέτρεπε τη συγγραφή έργων μεγάλης έκτασης, η οποία απαιτούσε μακρόχρονη και συστηματική- έως και αποκλειστική-απασχόληση (Αθανασόπουλος, 2014:104).

Στα μέσα του 19ου αιώνα το διήγημα βρίσκει τον πρώτο θεωρητικό του: τον Edgar Allan Poe, δηλαδή έναν ποιητή και πεζογράφο. Ο Poe, λοιπόν, περιέγραψε, διαμόρφωσε, αλλά και εφάρμοσε στα διηγήματά του τις βασικές αρχές της σύνθεσης της σύντομης πεζής αφήγησης, συσχετίζοντας τους στόχους του συγγραφέα απευθείας με την βραχύτητα της φόρμας. Σε αυτήν την προσπάθεια, εφάρμοσε στην πεζογραφία αυτό που είχε θεωρήσει σαν σταθερό κανόνα της ποιητικής δημιουργίας. Όπως ένα σύντομο ποίημα, έτσι και ένα διήγημα θα έπρεπε να διαβάζεται σε μία συνεχή ανάγνωση, και η επίδραση που θα ασκεί να εξαρτάται από την προσεκτική εκτίμηση του μήκους και του βηματισμού της αφήγησης (Αθανασόπουλος, 2014:104-105).

Προς το τέλος του ίδιου αιώνα, και ένας άλλος Αμερικανός λογοτέχνης (όχι ποιητής αυτήν τη φορά, αλλά πεζογράφος, και μάλιστα γνωστότερος μυθιστοριογράφος), ο Henry James, δειλάστηκε από το ευρύ φάσμα και την ποικιλία του διηγήματος, διαπιστώνοντας πως κάνοντας μικρά πράγματα μπορούσε να κάνει πολλά: να πραγματευτεί πολλά θέματα, να φύγει σε πολλούς τόπους, να χειριστεί πολλές πλευρές της ζωής (Αθανασόπουλος, 2014:105). Ο James, μισόν αιώνα μετά τον Poe, υπήρξε ο πεζογράφος που ανανέωσε τη θεωρία του διηγήματος

διακηρύσσοντας το αισθητικό παράδοξο που βρίσκεται στον πυρήνα της διηγηματογραφίας: ότι σε αυτή την αφηγηματική φόρμα γίνεται δυνατός ο συνδυασμός της πολλαπλότητας με τη συνοπτικότητα, η συγκρότηση του πολύπλοκου μέσω του σύντομου και διαυγούς. Η βραχύτητα προκαλούσε μια «επιστήμη» ακριβούς ελέγχου, μια συνειδητή εκτίμηση του τρόπου με τον οποίο η μορφή θα προσαρμοστεί σύμφωνα με την ιδέα. Ο διηγηματογράφος αναγκάζεται να θυσιάσει τις πολλαπλές εναλλακτικές καταστάσεις για τη μία αλλά ζωντανή και επιτυχημένα καλλιεργημένη ιδέα, αλλά αυτή η θυσία δικαιώνεται από την υψηλή απόλαυση μιας αφήγησης που είναι ο ευτυχισμένος καρπός απαιτητικής επεξεργασίας (Αθανασόπουλος, 2014:106).

Διδακτικό σενάριο Β.Ε.Δ.ΓΡ.

Δραστηριότητα 1η: Γνωριμία

Τίτλος: «Τίνος είσαι εσύ;»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Η γνωριμία των μελών της ομάδας

Περιεχόμενο: Στη βιωματική αυτή δραστηριότητα γνωριμίας ο εκπαιδευτής προτείνει στους εκπαιδευόμενους να καθίσουν σε κύκλο. Ο πρώτος από τα δεξιά συμμετέχοντας συστήνεται στους υπόλοιπους λέγοντας το όνομά του, τα ονόματα των γονιών του και από πού κατάγεται. Στη συνέχεια, ρωτάει τον διπλανό του χρησιμοποιώντας την ερώτηση «Τίνος είσαι εσύ;». Ο επόμενος συστήνεται με τον ίδιο τρόπο και επαναλαμβάνει την ερώτηση. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Δραστηριότητα 2η: Συμβόλαιο Ομάδας

Τίτλος: «Στο ορκίζομαι»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Ο καθορισμός των στόχων και των κανόνων για τη λειτουργία και τη συνεργασία της ομάδας

Περιεχόμενο: Κάθε μέλος της ομάδας καλείται να γράψει τρεις προτάσεις και έναν κανόνα σχετικά με το τι περιμένει και προσδοκά από το εργαστήριο. Για παράδειγμα: 1) Να γνωρίσω κόσμο. 2) Να μάθω. 3)

Να περάσω καλά. 4) Να γράψω. Έπειτα, γίνεται συζήτηση για το ποιες προσδοκίες μπορούν να εφαρμοστούν, ψηφίζονται οι επικρατέστερες και αναρτώνται σε ένα χαρτόνι στον τοίχο. Κάθε μέλος της ομάδας βάζει την υπογραφή του και οφείλει να τηρεί τους κανόνες. Στη δραστηριότητα συμμετέχει και ο εκπαιδευτής, ο οποίος είναι σημαντικό να φανεί αντάξιος των προσδοκιών της ομάδας.

Δραστηριότητα 5η: Καταιγισμός ιδεών, εισήγηση

Τίτλος: «Ήξερες ότι...»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να μάθουμε στοιχεία για το διήγημα

Λογοτεχνική θεωρία: βλ. το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας εισήγησης

Δραστηριότητα 6η: Ανάγνωση

Τίτλος: «Καθαρά και δυνατά»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Ανάγνωση αποσπασμάτων σχετικών με το θέμα του εργαστηρίου «Λαογραφία και παράδοση των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου». Ακολουθεί συζήτηση.

Περιεχόμενο:

Γέννηση-Βάφτιση

Λένε πως όταν μία γυναίκα είναι έγκυος δεν πρέπει να βγαίνει έξω τη νύχτα, επειδή είναι επικίνδυνο για αυτήν. Όταν αρχίζουν οι πόνοι την ξεγεννάει μια μαμή. Τα μικρότερα αγόρια τρέχουν να ανακοινώσουν τα νέα και παίρνουν τα συγχαρίκια. Η μητέρα είναι ξαπλωμένη στο κρεβάτι και της φέρνουν δώρα που ονομάζονται "μπαγκανίτσλε". Τρεις μέρες μετά τη γέννα προετοιμάζουν το μωρό για την επίσκεψη των μοιρών και του κρεμούν στολίδια. Η βάφτιση γίνεται οχτώ μέρες μετά τη γέννηση. Ο "νούνος" φροντίζει για τα βαφτιστικά, τις λαμπάδες, το σεντονάκι και τα δοχεία με το νερό. Όταν βαφτίζεται το παιδί το όνομα δίνεται από τον νούνο. Ύστερα, το πάει στη μάνα του και η μάνα του κάνει δώρο ένα κόσμημα, γονατίζει μπροστά στον νούνο, του φιλάει το χέρι και πάει το παιδί στην κούνια. Μετά κάθονται μαζί και τρώνε (Τσιαμήτρος, 2020: 175-180).

Αρραβώνας-Γάμος

Σε μεγάλες οικογένειες πρώτα αρραβωνιάζονται τα κορίτσια και έπειτα τα αγόρια. Όταν δεν υπάρχει προίκα υπάρχει ελευθερία εκλογής. Όλοι οι Βλάχοι καταδικάζουν το σύστημα της προίκας των Ελλήνων, αλλά συχνά παντρεύονται Ελληνίδες για τα χρήματα. Η θέση των Βλάχων γυναικών είναι καλύτερη σε σχέση με τις Ελληνίδες. Μεταξύ των Βλάχων κανένας νεαρός δεν μπορεί να παντρευτεί, εάν δεν μπορεί να συντηρήσει τη γυναίκα του. Όταν ένας νέος φτάσει στην κατάλληλη ηλικία πλησιάζει τους γονείς της νύφης και τους ρωτά εάν θέλουν να τη δώσουν. Συχνά δύο ή και περισσότεροι νέοι κάνουν πρόταση στην ίδια κοπέλα. Αν οι γονείς δεν θέλουν να δώσουν την κόρη τους λένε ότι "νικήθηκε". Την ίδια φράση χρησιμοποιούν και οι προξενητές.

Οι περισσότεροι γάμοι στη Σαμαρίνα γίνονται τον Δεκαπενταύγουστο. Οι οικογένειες αποφασίζουν 5-6 μέρες πριν τότε θα γίνει ο γάμος. Η οικογένεια της νύφης απλώνει τα προικιά. Οι φίλοι του γαμπρού (φουρτάτσι) και οι φίλες της νύφης (σουράτε) βοηθούν στην οργάνωση του γάμου. Οι οργανοπαίχτες πάνε τα δώρα στη νύφη. Την Κυριακή μοιράζουν κουλούρα αντί για προσκλητήριο, ξυρίζουν τον γαμπρό και ντύνουν τη νύφη. Η μάνα της νύφης κάνει δώρο στον γαμπρό ένα μαντίλι και φορτώνει την προίκα στα μουλάρια. Όταν φτάνουν στην εκκλησία το ζευγάρι μπαίνει μέσα μαζί με τον νούνο και τη νούνα και ο κόσμος έξω χορεύει (Τσιαμήτρος, 2020:184-193).

Ταφή

Όταν πεθάνει κάποιος μια γριά ή ένας γέρος καλείται να ντύσει τον νεκρό με καινούρια ρούχα. Το σώμα απλώνεται στο κέντρο του δωματίου με ένα καντήλι με λάδι αναμμένο δίπλα στο κεφάλι του και μια εικόνα στο στήθος του. Οι Βλάχες είναι γνωστές για τα μοιρολόγια τους. Αν ο θάνατος συμβεί το πρωί η κηδεία γίνεται το απόγευμα κι αν συμβεί το απόγευμα γίνεται την επόμενη μέρα. Την ημέρα της κηδείας ένα αγόρι κουβαλάει το καπάκι από το φέρετρο και οι γυναίκες τα πανέρια με τα κόλλυβα. Ακολουθούν τέσσερις άντρες που κουβαλούν το φέρετρο. Μετά τη νεκρώσιμη ακολουθία φιλούν για τελευταία φορά τον νεκρό και του βάζουν για προσκεφάλι μια μαξιλαροθήκη με

χώμα ή μια πέτρα. Ρίχνουν λίγο κρασί και χώμα και σκεπάζουν τον τάφο με χώμα. Αφού μοιραστεί το σιτάρι επιστρέφουν στο σπίτι, πλένουν τα χέρια τους και πετάνε ένα κάρβουνο πίσω τους. Για έναν χρόνο η οικογένεια του νεκρού προσφέρει στους φιλοξενούμενους μόνο καφέ και δεν συμμετέχει σε καμιά γιορτή. Τα κόκαλα τα βγάζουν κατά τα μονά χρόνια (Wace & Thompson, 2009: 147-148).

Γιορτές-πανηγύρια

Πανηγύρια: Άγιος Αχίλλειος, Μαυρονόρος (Αγίων Πέτρου και Παύλου), Άγιος ο Ιωάννης ο Βαπτιστής (24 Ιουνίου), Πιρπιρούνα (21 Απριλίου), Αγίων Αναργύρων Κοσμά και Δαμιανού (1 Ιουλίου), Προφήτης Ηλίας (20 Ιουλίου), Μεταμορφώσεως του Σωτήρος (6 Αυγούστου), Γιορτή Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Δεκαπενταύγουστος), Χριστούγεννα, Λιγκουτσάροι (Θεοφάνεια), Πάσχα, Ρουσάλιε (Πεντηκοστή-Γιορτή των πεθαμένων), δεισιδαιμονίες-προκαταλήψεις Wace & Thompson, 2009:149-164).

Δραστηριότητα 7η: Συγγραφή

Θέμα: «Μνήμες, εικόνες, αφηγήσεις, φαντασία»

Διάρκεια: 15 λεπτά

Σκοπός: Έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι καλούνται να γράψουν ένα διήγημα από 250-500 λέξεις με αρχή, μέση και τέλος χρησιμοποιώντας τις μνήμες τους, τις εικόνες, τις αφηγήσεις, που τυχόν έχουν ακούσει και τη φαντασία τους. Θέμα του διηγήματος είναι «Λαογραφία και παράδοση των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου».

Δραστηριότητα 8η: Ανάγνωση παραγόμενων κειμένων

Τίτλος: «Σε ακούμε»

Διάρκεια: 10 λεπτά

Σκοπός: Προφορική έκφραση

Περιεχόμενο: Οι εκπαιδευόμενοι διαβάζουν τα κείμενα στην υπόλοιπη ομάδα. Ο εκπαιδευτής προτείνει μερικές διορθώσεις και επιβραβεύει την κάθε προσπάθεια.

Δραστηριότητα 9η: Αξιολόγηση κειμένων

Τίτλος: «Δείξε μου το καλύτερο»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να συνεργαστούν τα μέλη της ομάδας και να αποφασίσουν ομόφωνα το καλύτερο κείμενο σύμφωνα με τα δικά τους αισθητικά κριτήρια και με τα όσα αναφέρθηκαν στο εργαστήριο.

Βιωματική Δραστηριότητα 10η: Κλείσιμο εργαστηρίου

Τίτλος: «Μου άρεσε & Δεν μου άρεσε»

Διάρκεια: 5 λεπτά

Σκοπός: Να αξιολογηθεί ο εκπαιδευτής και το εργαστήριο

Περιεχόμενο: Ο εκπαιδευτής μοιράζει από μία κόλλα Α4 και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να γράψουν τι τους άρεσε και τι όχι από το Βιωματικό Εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα: «Λαογραφία και παράδοση των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου». Αφού γράψει ο κάθε συμμετέχοντας τις εντυπώσεις και τις αξιολογήσεις του, ο εκπαιδευτής τοποθετεί μία κορδέλα στο πάτωμα και ζητά από τους εκπαιδευόμενους να σηκωθούν ένας ένας και να πουν τα θετικά στη δεξιά πλευρά και τα αρνητικά στην αριστερή. Στη δραστηριότητα αυτή συμμετέχει και ο εκπαιδευτής.

Συμπεράσματα-Συζήτηση

Κατά συνέπεια, στην εισήγηση αυτή παρουσιάστηκε ένα διδακτικό σεμινάριο Βιωματικού Εργαστηρίου Δημιουργικής Γραφής (Β.Ε.Δ.ΓΡ.). Θέμα του εργαστηρίου ήταν να παρουσιαστούν τα ήθη και τα έθιμα των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου σε όλα τα σημαντικά γεγονότα της ζωής των ανθρώπων (γέννηση, βάφτιση, αρραβώνας, γάμος, εορτές, πανηγύρια, θάνατος) και να δοθούν συμβουλές για τη συγγραφή ενός διηγήματος. Σκοπός του εργαστηρίου ήταν να δημιουργηθούν τεχνητές καταστάσεις, έτσι ώστε οι παρακολουθούντες να τις βιώσουν σαν να ήταν αληθινές. Στόχος του ήταν να καταφέρουν οι συμμετέχοντες να συνδέσουν τις εμπειρίες και τις γνώσεις τους με τη ζωή των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου και τη συγγραφή. Το εργαστήριο αυτό κατά τη διεξαγωγή του Συνεδρίου δεν μπόρεσε να υλοποιηθεί λόγω έλλειψης

χρόνου. Παρόλα αυτά, στο χρονικό πλαίσιο που δόθηκε από τους διοργανωτές και την επιστημονική επιτροπή του Συνεδρίου παρουσιάστηκαν το θεωρητικό πλαίσιο και οι προτεινόμενες διδακτικές τεχνικές. Έπειτα, οι παρακολουθούντες προχώρησαν σε προφορική εξιστόρηση διάφορων σημαντικών γεγονότων από τη ζωή των Βλάχων της Βόρειας Πίνδου χωρίς όμως να υπάρξει καταγραφή των ιστοριών. Η εισήγηση αυτή φιλοδοξεί να εμπνεύσει εκπαιδευτικούς και εμπυχωτές στο να υλοποιήσουν το παρόν διδακτικό σενάριο και να συγκεντρώσουν δεδομένα χρήσιμα για τη σύνδεση της λαογραφίας και της παράδοσης με τη μνήμη και τη φαντασία.

Βιβλιογραφία

- Klarer, M. (2005). *An introduction to Literary Studies*. New York & London: Routledge.
- Wace, A.J.B & Thompson, M.S. (2009). *Οι νομάδες των Βαλκανίων- Περιγραφή της ζωής και των εθίμων των Βλάχων της βόρειας Πίνδου*. Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
- Αθανασόπουλος, Β. (2014). *Οι ιστορίες του κόσμου-Τρόποι της γραφής και της ανάγνωσης του οράματος*. Αθήνα: Πατάκης.
- Ακριτόπουλος, Αλ. (2013). *Τέρψεις και ιστορίες: κριτικές, φιλολογικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις της λογοτεχνίας του παραμυθιού*. Θεσσαλονίκη: Γράφημα.
- Τσιαμήτρος, Ι. (2020). *Βλαχοχώρια Ανατολικού Βερμίου, Λαογραφία-Παράδοση*. Θεσσαλονίκη: i-write.